

GLOBAL AKADEMİ KONUŞMALARI

<https://www.globacademy.org/global-akademi-konusmalari-2/global-akademi-konusmalari-seminerler/>
No. 8, KASIM 2021

Global Academy

Pandeminin Küresel Güvenliğe Yansımaları: Sorunlar ve Çözümler

Dr. Haluk Karadağ

Başkent Üniversitesi
halukkaradag@gmail.com

PANDEMİNİN KÜRESEL GÜVENLİĞE YANSIMALARI: SORUNLAR VE ÇÖZÜMLER

Haluk Karadağ, Dr.
Başkent Üniversitesi

ÖZET

21. Yüzyılın en önemli gelişmeleri arasında yerini alan ve küresel ölçekte tesirini gösteren COVID-19 pandemisi birçok alanda hayatı etkilemekle birlikte bunların başında bireysel ve ulusal güvenlik konularında ortaya koyduğu pratikler gelmektedir. Bu post modern güncellemeyle birlikte pandemi, Uluslararası İlişkiler literatüründe yeni güvenlik anlayışı olarak ifade edilen kavramsallaştırma zincirine yeni bir halka daha eklemiş olmaktadır. Hatta dijitalleşen dünyanın klasikleşen bazı kurumlarını derinden etkilemiş ve eğitim sektörü dâhil olmak üzere toplumlar süratli bir kabuk değişimine zorlanmıştır. İçerisinden geçilen zorlu süreçte eğitim ve öğretim kurumları faaliyetlerini çeşitli yazılımlar kullanmak suretiyle uzaktan gerçekleştirmiş, devlet başkanları 'zirve' olarak ifade edilen toplantılarını bir araya gelmeden icra etmeye başlamışlardır. Askeri sektörde bazı muharip unsurlar belirli sürelerle görev dışı kalmışlar, söz konusu durum da muharebe kabiliyetlerini olumsuz yönde etkilemiştir. Ekonomik sektörde yer alan aktörlerin birçoğu pandemi kaynaklı zarara uğramışlardır. Bu itibarla yeni normale alışmakta zorlanan toplumların ruh sağlığı derinden etkilenmiştir. Bununla birlikte pandemi, çevresel etki olarak doğanın ve atmosferin biraz olsun nefes almasına yol açmış, ancak bu sefer de tıbbi atıklarda meydana gelen artış nedeniyle çevresel kirlenmeye neden olmuştur. Burada yer alan çalışma pandeminin küresel ölçekte güvenliğe yansımalarını bütüncül bir yaklaşımla ele almaya ve kapsamlı bir analiz ortaya koymaya çalışmaktadır.

ATIF İÇİN: Karadağ, Haluk, "Pandeminin Küresel Güvenliğe Yansımaları: Sorunlar ve Çözümler", *Global Akademi Konuşmaları Serisi* (İstanbul: Global Akademi ve Uluslararası İlişkiler Konseyi), No.8, Kasım 2021, https://www.globacademy.org/wp-content/uploads/2021/11/HKaradag_KureselGuvenlik_v.1.pdf

DOI: 10.13140/RG.2.2.1627.64800

Giriş¹

C OVID-19 krizi İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana küresel ölçekte en yaygın etkiyi gösteren ve doğrudan etkilediği bireylerin yanı sıra ülkeleri, uluslararası yapıları, şirketleri ve hatta süreçleri tesiri altına alarak uzun dönemli sonuçlara gebe bir olgu olarak karşımıza çıkmıştır. Bu itibarla kapsamlı olarak tanımlanması zor birçok güvenlik sorununu da beraberinde getirmiştir. Pandemi, bireylerin güvenliğinin yanı sıra devletler ile uluslararası örgütlerin güvenliğini de ön plana çıkararak insanları, şirketleri ve devletleri kapanmaya zorlamıştır. Kapanmanın etkileri çok boyutlu bir süreç yaşanmasına ve birçok alanda güvenlik kaynaklı problemlerin doğuşuna da neden olmuştur. Hatta bazı kurumsal ve ulus üstü yapıların sorgulanmasına yol açmıştır. Bu durumun en bariz örneğini Avrupa Birliği (AB) üyesi ülkelerden İtalya ve İspanya'nın lojistik destek maksadıyla yapmış olduğu yardım çağrılarına diğer üye devletlerin olumlu yanıt vermemesi teşkil etmiştir. Dolayısıyla AB'nin ortaya çıkışındaki temel normlar yara almış ve "çıkır" kavramının ulus devlet yapısının katılığı Birliğin bahse konu iki ülke içerisinde ciddi eleştiri almasına yol açmıştır. Bununla birlikte pandemi sürecinde önem kazanan bir diğer husus "siber alan" olmuş ve bu durum her alanda dijitalleşme ve uzaktan çalışma pratiklerinde ciddi oranda artışa yol açmıştır. Bu çerçevede çalışmada pandeminin beraberinde getirdiği

küresel güvenlik sorunları farklı bakış açıları ve boyutlarıyla ele alınmıştır.

Soğuk Savaş döneminin sona ermesiyle birlikte klasik güvenlik anlayışının yerini yeni güvenlik anlayışına terk etmesinin ardından daha önce güvenlik olgusunun temelinde yer alan devlet merkezli yaklaşım önemli bir dönüşüm geçirerek farklı boyutlarda ele alınmaya başlamıştır. Bu çeşitlenmenin altında sürekli gelişen ve değişen dünyada güvenlik kavramının da değişime uğraması yatmaktadır. Güvenlik çalışmalarında önemli bir yere sahip olan, Buzan, Wæver ve Wilde tarafından 1998 yılında yayımlanan "Güvenlik: Analiz İçin Yeni Bir Çerçeve" başlıklı kitapta güvenlik kavramsallaştırması; *askeri, ekonomik, toplumsal, politik ve çevresel* olmak üzere beş temel sektöre ayrılarak ele alınmıştır.² Akademik camiada geniş bir kabul gören söz konusu yaklaşım müteakiben daha fazla çeşitlenme yaşamıştır. Teknolojik gelişmelerin ivmelenmesiyle siber alanda meydana gelen boşluk nedeniyle "siber güvenlik" kavramı, tarım alanında ortaya çıkan hassasiyetlerin ardından ise "gıda güvenliği" kavramı gibi pek çok yeni güvenlik yaklaşımı ortaya çıkmıştır. Aynı şekilde 2019 yılının sonu itibarıyla dünyayı etkisi altına alan bir diğer önemli gelişme de COVID-19 pandemisi kaynaklı güvenlik endişeleri olmuştur. Söz konusu pandeminin doğrudan ve dolaylı olarak birçok alana katkı yaptığı bilinmekle birlikte gelecekte ne şekilde güvenlik problemleri doğuracağı henüz netlik kazanabilmiş değildir. Bu bağlamda en başta bireyin güvenliğini tehdit eden

¹ Bu politika notu Uluslararası İlişkiler Konseyi (ÜİK) tarafından Heinrich Böll Stiftung Derneği desteği ve işbirliğinde gerçekleşen "Sustainable International Cooperation in Post-COVID-19 World (SICOP-World)" başlıklı proje kapsamında yazılmıştır. Politika notunun hazırlanmasında "Pandeminin Küresel Güvenliğe Yansımaları: Sorunlar ve Çözümler" başlıklı panele konuşmacı olarak katkı sağlayan Prof. Dr. Alpaslan Özerdem'e, Prof. Dr.

Rabia Karakaya Polat'a ve Cenk Şen'e şükranlarımı sunarım. Söz konusu panelin tamamını izlemek için bkz. https://youtu.be/m_Nbf0_5ZIA.

² Buzan, Barry, Wæver, Ole ve Wilde, Jaap de. *Security: A Framework for Analysis*. Lynne Rienner Publishers. Boulder CO:1998.

koronavirüs olgusu siber alanda da farklı güvenlik sorunlarının ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu çalışmada COVID-19 pandemisi, güvenlik kavramsallaştırması bakımından ele alınarak konuya kapsamlı bir analiz gerçekleştirebilmek amacıyla yukarıda zikredilen *askeri, ekonomik, toplumsal, politik ve çevresel* sektörlere ilave olarak *dijital* ortamda yarattığı etkileri de kapsayacak şekilde altı kategorik yaklaşım başlığı altında incelenmiştir.

Pandeminin Askeri Güvenlik Üzerine Yansımaları

COVID-19 pandemisinin askeri alandaki etkisini gösteren en çarpıcı örnek ABD donanmasında görev yapan Theodore Roosevelt uçak gemisinin kaptanı Albay Brett Crozier vakası olmuştur. Söz konusu olayda ABD'nin önemli deniz gücü unsurlarından olan USS Theodore Roosevelt uçak gemisinde 2020 yılının Mart ayı başlarında ortaya çıkan COVID-19 vakaları nedeniyle gemi komutanı tarafından alınmak istenen tedbirler üst makamlarca reddedilmiştir. Arada geçen yazışmaların basına yansımaları sonucunda ortaya çıkan krizde ABD donanmasının önemli bir gücü üç ay süreyle görev dışı kalmıştır. Yaşanan süreçte Albay Brett Crozier tarafından 4500 civarında personeli bulunan uçak gemisinde ortaya çıkan COVID-19 vakalarının önünü alabilmek için geminin görevine ara verilmesi ve söz konusu personelin karaya

çıkarılarak karantina altına alınması üst makamlardan talep edilmiştir. Fakat bu talep uygun görülmemiş ve gemi seyrüseferde iken gerekli karantina tedbirleri alınarak geminin görevine devam etmesi yönünde talimat verilmiştir. Bu durum üzerine Albay sıralı diğer amirleri ile yazışarak durumun ciddiyetini anlatmak istemiş ve nihayetinde arada geçen yazışmaların bir şekilde basına sızması neticesinde ABD güvenlik bürokrasisinde bir yönetim krizi ortaya çıkmıştır. Gelişmeler üzerine gemi komutanı Albay gemi komutanlığından azledilmiş ve bu durum ABD basınında büyük yankı uyandırmıştır. Üstelik bir de görevinden azledilen Albay Crozier'in gemiyi terk ederken tüm gemi personelinin kendisi lehinde tezahüratta bulunması ve bu esnada çekilen video görüntülerinin sosyal medyada paylaşılması durumu daha nazik hale getirmiş, genelde ABD donanmasında, özelde ise ABD'nin Asya-Pasifik Komutanlığı bünyesinde bir emir komuta krizi yaratabileceği endişesi bu olayın en önemli boyutunu teşkil etmiştir. Theodore Roosevelt uçak gemisinde başlangıçta üç kişide ortaya çıkan pozitif vaka sayısı yaklaşık iki ay içerisinde 1156 rakamına ulaşmış ve geminin savaşa yeteneği devre dışı kalarak gemi personelinin yaklaşık beşte dördü karaya çıkartılarak karantina altına alınmış ve bu süreçte gemi Guam adası açıklarında bekletilmiştir.³

Yukarıda verilen örnekte görüldüğü üzere, bulaşıcı hastalıkların ortaya çıkardığı pandemi durumlarında

³ Elizabeth Ireland, *Times of San Diego*, Report: Leadership Failures Led to USS Theodore Roosevelt's COVID-19 Outbreak, <https://timesofsandiego.com/military/2021/02/08/report-leadership-failures-led-to-uss-theodore-roosevelt-covid-19-outbreak/> (Erişim: 8 Eylül 2021).

Caitlin Doornbos, *Stars and Stripes*, USS Theodore Roosevelt Skipper Says Carrier Won't Wait for All Sailors to Clear Quarantine Before Going Back to Sea, https://www.stripes.com/theaters/asia_pacific/uss-theodore-roosevelt-skipper-says-carrier-won-t-wait-for-all-sailors-to-clear-

quarantine-before-going-back-to-sea-1.628458 (Erişim: 8 Eylül 2021).

NBC News, Sailors on Sidelined USS Theodore Roosevelt Get Virus for Second Time, <https://www.nbcnews.com/politics/politics-news/sailors-sidelined-uss-theodore-roosevelt-get-virus-second-time-n1208076> (Erişim: 8 Eylül 2021).

özellikle karantina tedbirlerinin alınması gereken hallerde mekânsal kısıtlılıkları bulunan savaş gemilerinin faaliyetleri sekteye uğramaktadır. Deniz kuvvetleri dışında kara ve hava unsurları da pandemiden etkilenen diğer muharebe unsurlarıdır. Bu bağlamda anılan süreçte birçok askeri tatbikat iptal edilmiş, personel görevlendirmeleri ve görev değişimleri ertelenmiş, fiziki olarak icra edilen askeri eğitimlere ara verilmiştir.

Pandemi sürecinde Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) özelinde de birçok kısıtlayıcı tedbir ortaya konulmuştur. Söz konusu tedbirler kapsamında askeri okullar belirli bir süre eğitimlerine ara vermek durumunda kalmış, askeri birlik ve kışlalara ziyaretçi dahil dışarıdan girişler yasaklanmış, yine tören, konferansa, kısa süreli toplantılar, seminer, kurs gibi faaliyetler iptal edilmiştir. Bununla birlikte TSK'da erbaş ve erlerin hafta sonu izinleri kaldırılmış, yıllık izinleri ise ileri tarihlere ertelenmiştir. Ayrıca milli ve uluslararası tatbikatlar iptal edilmiş, yurt dışı geçici misyonlara personel görevlendirmeleri durdurulmuş, yurt dışından gelen askeri personel ise belirli süreliğine karantina altına alınmıştır.⁴ Ancak her ne kadar yurt içindeki askeri hareketlilik ve faaliyetler yavaşlatılmış/durdurulmuş olsa da yurt dışındaki askeri birlikler görevlerini yerine getirmeye devam etmişlerdir. Bu durum ise hastalık ile güvenlik arasındaki ikilemde güvenliğin öncelik almasından kaynaklanmaktadır. Pandeminin başlarında ilaç ve malzeme sıkıntısı ile karşılaşan İtalya ve

İspanya'ya müteakiben Sırbistan, Bosna Hersek, Karadağ, Kuzey Makedonya ve Kosova'ya TSK'nin envanterinde bulunan askeri kargo uçaklarıyla (başta A-400M'ler olmak üzere) çeşitli yardım malzemeleri gönderilmiştir.⁵

Bununla birlikte güvenlik durumunun kritikliği ve toplu yaşam alanlarında görevlerini sürdüren askeri personelin mesafeli olarak görev yapmasının imkânsızlıkları ülkeleri, öncelikle ordu personelinin aşılmasına yönlendirdiği de bu süreçte gözlemlenmiştir. Böylece özellikle Türkiye başta olmak üzere birçok ülkede aşılama öncelik sağlık personelinin ardından orduya verilmiş ve başta operasyonel personel olmak üzere güvenlik kuvvetlerinin tamamı aşılanmıştır.

Güvenlik kuvvetlerinin COVID-19 benzeri pandemi süreçlerinde takviye kuvvetler şeklinde halkın güvenliğini sağlayıcı farklı misyonları da bulunmaktadır. Çünkü devletlerin elinde hazır kuvvet olarak bulunan düzenli askeri yapılar salgın dönemlerinde önemli görevler üstlenmektedir. Örneğin İngiltere'de İngiliz ordusu aşılardan ilgili bölgelere ulaştırılmasından vatandaşlarının aşılmasına, ayrıca aşılama bölgelerinin düzenlenmesinden COVID-19 testlerinin yapılmasına kadar birçok faaliyet icra etmiştir.⁶ Aynı şekilde Kanada Silahlı Kuvvetleri de pandemi sivil otoritenin hizmetinde olduğunu belirtmiş ve bu maksatla

⁴ Arif Akdoğan, *Anadolu Ajansı*, TSK'da Koronavirüsle Mücadele Kapsamındaki Yeni Önlemler Ele Alındı. <https://www.aa.com.tr/tr/koronavirus/tskda-koronavirusle-mucadele-kapsamindaki-yeni-onlemler-ele-alindi/1769130> (Erişim: 12 Eylül 2021).

⁵ EUROMIL, Armed Forces and COVID-19 Country Profiles; Turkey, <http://euromil.org/armed-forces-and-COVID-19/> (Erişim: 15 Eylül 2021).

⁶ *Forces Net*, COVID: How The Military's Been Involved In Fighting Coronavirus, <https://www.forces.net/news/coronavirus-how-military-helping> <https://www.canada.ca/en/departement-national-defence/campaigns/COVID-19-military-response.html> (Erişim: 15 Eylül 2021).

kendisinden talep edilen tüm istekleri karşılamaya çalıştığını ifade etmiştir.⁷

Pandeminin Ekonomik Güvenlik Üzerine Yansımaları

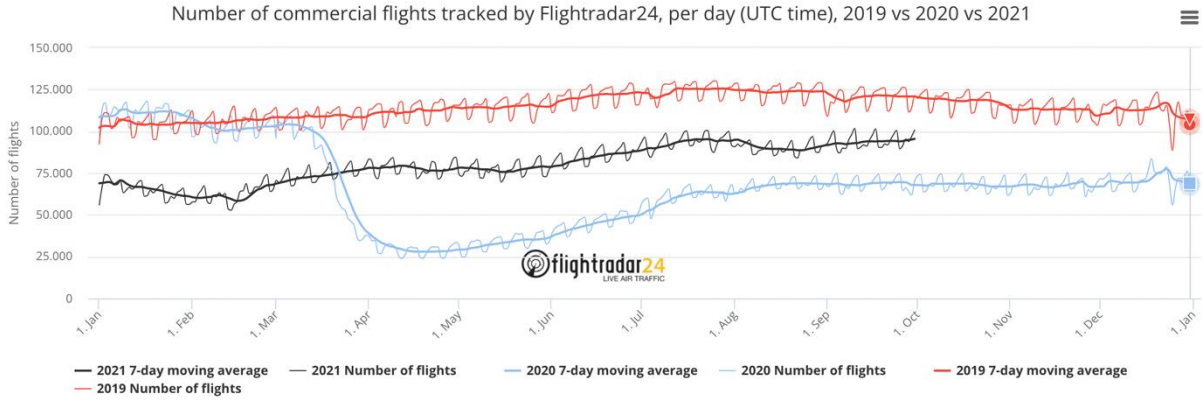
Karşılaşılan pandemi sürecinde belki de en önemli stratejik etki ülke ekonomileri üzerinde gerçekleşmiştir. Bu süreçte toplumların maruz kaldığı kısıtlamalar insanları uzaktan çalışma pratiklerine yönlendirmiş, sokağa çıkma kısıtlamalarının da etkisiyle sosyal hayata sınırlama getirilmesi işyerlerinin kapatılması neticesini doğurmuş ve pek çok şirket personeli zorunlu olarak ücretli/ücretsiz izne çıkarmak durumunda kalmıştır. İnsanların mağduriyetini önlemek için devletler çıkardıkları çeşitli yasal düzenlemeler ile işten çıkarmaların önüne geçmeye çalışmışlar ancak bu da bir noktaya kadar etkili olabilmıştır. Bazı ülkeler vatandaşlarına pandemi yardımları adı altında ilave ödenekler çıkararak finansal destekte bulunmuş, bazıları da şirketlere ve KOBİ'ler gibi küçük işletmelere maddi destek sağlamaya çalışmışlardır. Avrupa ülkeleri başta olmak üzere birçok ülke sınırlarını dışarıya kapatmış ve ülkeye girişleri kontrol altına almışlardır. Bununla birlikte ülkeler kendi toprakları içerisinde dolaşım ve seyahat kısıtlamaları getirmiş, netice itibarıyla birçok havayolu, demiryolu ve karayolu şirketi maddi zarara uğramıştır. Aşağıda yer verilen Tablo 1'de 2019, 2020 yılları ile 2021 yılının ilk dokuz ayına ait dünya genelindeki ticari uçuş sayıları gösterilmektedir. Kırmızı renk kodu ile gösterilen istatistik 2019 yılına ait, mavi renk kodu ile

işaretli olan 2020 yılına ve siyah renk kodu ile işaretli olan ise 2021 yılına ait uçuşları temsil etmektedir. Burada önemli bir tespit olarak ifade edebiliriz ki 2019 yılı ile 2020 yılının ilk üç ayında uçuş sayısı 100,000 rakamının üzerinde seyretmiş fakat 2020 yılının Mart ayından itibaren ülkelerin seyahat kısıtlamalarını artırması ile birlikte 25,000 sayısına kadar inen ciddi bir düşüş yaşanmıştır. Aynı yılın sonları ile 2021 yılı başlarında söz konusu uçuş sayıları 75,000 civarında seyretmeye devam etmiş ve 2021 yılının Ekim ayına girildiğinde 100,000 rakamına yaklaşmıştır. Bu durum dünya genelinde icra edilen aşılama oranlarındaki artışla birlikte sınırların açılması ve normalleşmeye dönüş sinyalleri neticesinde insanların tekrar seyahat etmeye başlamasının bir sonucu olarak görülmektedir. Tablonun ekonomik olarak ifade ettiği değer ise milyonlarca ABD dolarının anılan süreçte zarar olarak bahse konu havayolu şirketleri ile bu şirketlerle bağlantılı olan konaklama, ulaştırma, gıda vb. sektörlerde yer alan tüm kurum ve kuruluşların hesabına zarar olarak yazılması olmuştur.

Uluslararası Para Fonu (International Monetary Fund, IMF) verilerine göre COVID-19 pandemisi ülke ekonomilerinin durgunluğa (resesyona) girmesine sebep olmuş ve küresel bir ekonomik krizin meydana gelmesine yol açmıştır. IMF tarafından hazırlanan analiz raporlarında tarihsel ekonomik kriz zamanlarında ortaya çıkan durgunluk sürecinin özellikle üretim sektörü üzerindeki etkisinin uzun vadeli ve derin olacağı belirtilmektedir.⁸ Bu noktadan bakıldığında pandeminin

⁷ Government of Canada, Military response to COVID-19, <https://www.canada.ca/en/department-national-defence/campaigns/COVID-19-military-response.html> (Erişim: 15 Eylül 2021).

⁸ Barret, Phillip, et.al. After-Effects of the COVID-19 Pandemic: Prospects for Medium-Term Economic Damage, *IMF Working Paper: WP/21/203*, s. 2. <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2021/07/30/After-Effects-of-the-COVID-19->

Tablo 1: 2019, 2020 yılları ve 2021 yılının ilk dokuz ayı ticari uçuş sayıları ortalaması.⁹

yarattığı etkilerin küresel ekonomik sistem üzerinde daha uzun vadeli ve kalıcı hasarlar vereceği beklenmektedir. Bir örnek olarak ifade etmek gerekirse halihazırda dünyada Tayvan ve ABD başta olmak üzere sadece birkaç ülke tarafından üretilen ve araçlarda kullanılan çiplerin üretimindeki yavaşlama tüm otomotiv sanayi üzerinde etkisini göstermiş ve 2020-2021 yıllarında otomotiv sanayinde bir darboğaz meydana gelmiştir.¹⁰ Yarı iletken teknolojisinin kullanıldığı çip üretimindeki yavaşlama nedeniyle birçok küresel firma, çalışanlarını ücretsiz izne göndermiş, hatta araç üretimlerine ara vermek zorunda kalmıştır.¹¹ Söz konusu çip krizinin kısa vadede sonuçlanması mümkün görünmemektedir.

Bu örnekten hareketle Tablo 2'de yer verilen ABD, İngiltere, Fransa, İtalya, Kanada, Almanya, Japonya ve Brezilya gibi ülkelerde 2019-2020 yılları arasında gerçekleşen karşılaştırmalı işsizlik oranlarındaki artış

çarpıcıdır. Hatta söz konusu işsizlik oranındaki artış ABD'de 2020 yılında bir önceki yıla göre iki kat daha fazla olmuştur. Burada önemli bir noktayı tekrar hatırlatmakta fayda bulunmaktadır, o da birçok devletin anılan süreçlerde işçi çıkarılmasını yasaklayan hukuki düzenlemeler yapmış olmasıdır. Tablo 2'de işsizlik oranları arasındaki farkın az olduğu ülkelerde bu durumun da göz önünde bulundurulması gerekmektedir

COVID-19 pandemisi yukarıda zikredilen hususların dışında turizm sektörüne de ciddi ölçüde darbe indirmiştir. Yaklaşık iki yılı aşkın süre boyunca devletlerin belirli periyotlarla uygulamaya soktuğu yurt içi ve dışı seyahat kısıtlamaları turizmden gelir elde eden herkesin ekonomik olarak sıkıntılarla karşılaşmasına yol açmıştır. Anılan süreçte bazı oteller satılmış, bazıları açılmayarak hizmete sokulmamıştır. Birleşmiş Milletlerin alt organı olan Dünya Ticaret Örgütü verilerine göre pandemi nedeniyle dünya genelinde karşılaşılmaması muhtemel

Pandemic-Prospects-for-Medium-Term-Economic-Damage-462898 (Erişim: 19 Eylül 2021).

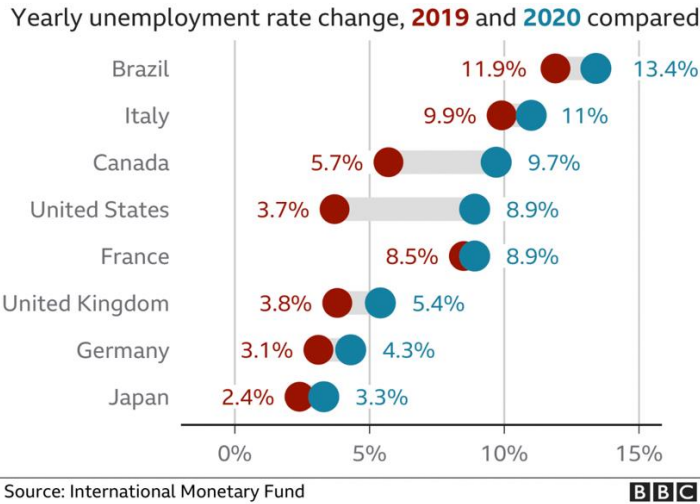
⁹ Flightradar24, Flight Tracking Statistics, <https://www.flightradar24.com/data/statistics> (Erişim: 01 Ekim 2021).

¹⁰ Kathrin Hille, *Financial Times*, Taiwan's COVID-19 Outbreak Spreads to Chip Companies, <https://www.ft.com/>

content/ce18b201-551c-4fb6-bd82-766e4d453dbc (Erişim: 21 Eylül 2021).

¹¹ Daniel Yergin ve Matteo Fini, *Wall Street Journal*, For Auto Makers, the Chip Famine Will Persist, <https://www.wsj.com/articles/auto-car-makers-industry-semiconductor-chip-shortage-COVID-19-taiwan-vietnam-11632329226>, (Erişim: 21 Eylül 2021).

ticaret kaybının 910 milyar ile 1.2 trilyon ABD doları arasında olacağı beklenmektedir. Bu da gayri safi milli hasılların dünya genelinde %1,5 ile %2,8 arasında azalması anlamına gelmektedir. Ayrıca dünya üzerinde doğrudan turizm ile alakalı 100 milyon işletmenin risk altında olduğu ifade edilmektedir.¹² Bu yazının kaleme alındığı tarihte henüz COVID-19 pandemisi sona ermediği için küresel ölçekte bir hasar tespiti yapmak zor görünmektedir. Bu nedenle henüz turizm sektöründe de diğer sektörlerde olduğu gibi 2023-2024 yıllarından önce kapsamlı bir toparlanmanın zor olacağı değerlendirilmektedir.

Tablo 2: 2019-2020 yılları karşılaştırmalı işsizlik oranları tablosu.¹³

Pandeminin Toplumsal Güvenlik Üzerine Yansımaları

Güvenliğin toplumsal boyutu üzerine pandeminin eklediği hususlar arasında en çok bilinen ve duyulana “sosyal

mesafe” kavramı olmuştur. İnsanlar arasındaki belirli bir mesafeyi ifade eden kavram uygulamada karşılaşılan en zor eylemlerden birisi olmuştur. Bunun temelinde insanın sosyal bir varlık olması ve sosyalleşme sırasında temel duyu organlarından birisi olan dokunma duyusunu kaybetmiş olma hissinin yarattığı sıkıntılar yatmaktadır. Bu itibardır ki hayatımıza giren sosyal mesafe kavramı sıklıkla tekrar edilir olmakta ve sosyal yaşamın getirdiği hususların dönüşümünde önemli bir rol oynamaktadır. COVID-19 pandemisinden çekirdek sosyal birimi oluşturan aile yapısı da nasibini almış ve ailede anne, baba ve çocuklar aynı ortamı paylaşırsalar bile belirli

periyotlarla birbirlerinden ayrı kalmak durumunda kalmışlardır. Özellikle ileri yaşlarda olan aile büyükleri ile irtibatlar kesilmek durumunda kalmış ve sosyalleşmede önemli bir paya sahip olan dini bayramlarda dahi bir araya gelinememiştir. Bununla birlikte okullarda eğitim ve öğretime ara verildiğinden okula gidemeyen çocuklar evlerinde kalmışlar, ancak çalışan ebeveynlerin çocuklarını bıraktıkları okul öncesi eğitim kurumlarının da kapanması nedeniyle sosyalleşememe olgusu toplumun her kesimini tesiri altına almıştır.

Şehirlerde toplu taşıma vasıtaları azaltılmış şekilde yolcu almaya başlamış, alışveriş merkezleri, kafe ve restoranlar uzun süre kapalı kalmış, toplantı, düğün gibi faaliyetler askıya alınmış, spor müsabakaları, konser, sinema ve tiyatro gibi etkinliklere ara verilmiş ve toplumun alıştığı

¹² World Trade Organizations, Secretary-General's Policy Brief on Tourism and COVID-19, <https://www.unwto.org/tourism-and-covid-19-unprecedented-economic-impacts> (Erişim: 20 Eylül 2021).

¹³ Lora Jones, Daniele Palumbo & David Brown, **BBC News**, Coronavirus: How the pandemic has changed the world economy, <https://www.bbc.com/news/business-51706225> (Erişim: 20 Eylül 2021).

sosyal hayat adeta dondurulmuştur. Hastanelerde açılan COVID-19 servisleri nedeniyle birçok sağlık personeli burada görevlendirilmiş, acil ameliyatlara haricindeki tüm tıbbi müdahaleler ileri tarihlere ertelenmiştir. Bununla birlikte cenaze törenleri dahi iptal edilmiş, ölenlerin birkaç yakını dışında defin işlemine katılımlara izin verilmemiştir. Uygulamada pandeminin zirve yaptığı ülkelerde iki haftadan birkaç haftaya kadar değişen sokağa çıkma kısıtlamaları tam kapanmalara dönüşmüş ve insanlar uzun süre evlerinde kapalı kalmışlardır. Aynı süreçte okulların uzaktan eğitim uygulamalarına geçiş yapması özellikle genç kesimin sosyalleşmesinin önüne geçen önemli bir faktör olmuştur. Bununla birlikte gençler arasında ruhsal sağlık sorunlarının ortaya çıktığı gözlemlenmiştir. Pandeminin bir dönem etkisinin yoğun olarak görüldüğü İtalya ve İspanya'da yaşları 3-18 arasında değişen çocuklar üzerinde 1143 ebeveyn sorularak gerçekleştirilen bir araştırma söz konusu durumu gözler önüne sermektedir. Ebeveynlerin katıldıkları araştırma sonuçlarına göre karantina dönemlerinde çocukların duygusal ve davranışsal değişiklikler sergiledikleri gözlemlenmiş ve söz konusu çocukların %76.6'sında konsantrasyon güçlüğü, %39'unda ani öfkelenme sorunları, %38.8'inde uyku düzeni bozukluğu, %38'inde sinirlilik hali, %30,4'ünde huzursuzluk ve kaygı bozukluğu ve %30,1'inde endişe durumunun hakim olduğu tespit edilmiştir.¹⁴ Bu durum büyüklerin dahi başa çıkmakta zorlandıkları pandemi

süreciyle çocuk ve gençlerin baş etmesinin zorluğunu ortaya koymaktadır.

Özel sektörde çalışan insanların pandemi süresince yaşadığı sağlık nedenli kaygılar yanında özellikle kapalı kalan küçük işletmelerin karşılaştığı ekonomik güçlükler nedeniyle faaliyetlerini sonlandırması çalışanların psikolojik sorunlarla karşılaşmalarına sebep olmuştur. Ayrıca toplu gösterilerin yasaklanması nedeniyle sanatçıların gösteri yapamamaları, hatta dizi ve film sektöründe yer alanların çalışmalarına uzun süre ara vermeleri söz konusu sektör çalışanlarından büyük kısmını derinden etkilemiş ve sanatçıların geçim kaygısı nedeniyle çeşitli sıkıntılar yaşamasına neden olmuştur.¹⁵

Pandemi dönemlerinde karşılaşılan önemli sorunlardan birisi de Pandemilerin Psikolojisi başlıklı kitabının yazarı Steven Taylor'a göre komplo teorileri olmaktadır. Bu dönemlerde hakimiyet kazanan korku ve stres kaynaklı psiko-sosyal ortam insanların inanmak istedikleri eğilimleri belirlemekte ve mantık ile birlikte muhakeme süreçlerinin işletilememesine yol açmaktadır.¹⁶ Örneğin bir tarafta pandeminin Çin veya ABD kaynaklı olarak ortaya çıkarıldığı ve dünya üzerinde yaşayan insanların sayısının azaltılacağı iddiası, diğer taraftan çözüm olarak çeşitli firmalar tarafından üretilen aşılardan yine küresel zenginler tarafından insanlığı kontrol altına almak amacıyla üretilmiş olduğu düşüncesinde olan birçok sosyal medya paylaşımı ile karşılaşmıştır. Hatta bu kapsamda aşı karşıtlığı ortaya çıkmış ve aşı olmayarak bahse konu aşılardan etkilerinden korunulacağı

¹⁴ Valeria Saladino, Davide Algeri ve Vincenzo Auriemma, The Psychological and Social Impact of COVID-19: *New Perspectives of Well-Being*, *Frontiers in Sociology*, (2020:11), s. 2. doi: [10.3389/fpsyg.2020.577684](https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.577684).

¹⁵ Burak Abatay, Kademeli Normalleşme Sonrası Sanatçılardan 'Gözünü Yumma' Kampanyası: 'Yok Sayılıyor, Kimse Bizi

Görmüyor', *BBC Türkçe*, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-57314578> (Erişim: 21 Eylül 2021).

¹⁶ Steven Taylor, *The Psychology of Pandemics*, New Castle: Cambridge Scholar Publishing, 2019, ss. 67-68.

düşüncesine sahip dünya genelinde pek çok insan çeşitli protesto ve gösteriler düzenlemiştir. Netice itibarıyla aşı olmayanlardan virüs kaynaklı hastaneye kaldırılanlar arasında oransal olarak daha fazla yoğun bakım servisine yatış ve ölüm vakasının gerçekleştiği birçok bilimsel çalışmada ortaya konulmuştur.¹⁷ Komplo teorilerinin yol açtığı aşı karşıtlığı kampanyaları bu bağlamda bireylerin güvenliği üzerinde önemli ölçüde tesir yapan bir faktör konumundadır.

Pandeminin Politik Güvenlik Üzerine Yansımaları

20. yüzyıldan günümüze dünya üzerinde vuku bulan pandemi vakaları başta birey olmakla birlikte devletler ve onların politik güçleri üzerinde de önemli tesirler yaratmıştır. Dolayısıyla devletlerin pandemiye karşı vermiş olduğu tepkiler dünya üzerinde mevcut uluslararası rekabette, hatta Morgenthau'nun deyişiyle prestij mücadelesinde önem arz etmeye başlamıştır. Söz konusu politik gücün çeşitli parametreleri arasında vatandaşlarına karşılıksız yardımlar yapmak, küçük ve orta ölçekli işletmelere uzun vadeli krediler tesis etmek, Türkiye'de uygulamada olan Hayat Eve Sığar (HES) kodu, e-nabız benzeri uygulamaları yürürlüğe sokarak pandemiyle mücadelede doğru ve süratli yöntemler geliştirmek, sağlık sistemini pandemi ile mücadele için yeniden organize etmek bu tedbirler arasında yer almaktadır. Yine devletler için sağlık uygulamalarının farklı bir boyutu olarak aşı tedarikinde bulunmak ve özellikle tüm vatandaşları için bu aşılarda temin etmek hem ulusal hem de uluslararası arenada önemli adımlardan bir

tanesi olmuştur. İnternetin sunduğu kısa zamanda veriye ulaşım imkanları farklı ülkelerde yaşayan insanların kendilerini birbirleri ile kıyaslama imkânı sağladığından özellikle küresel afetlerde ülkeler arası karşılaştırmalar yapmak kaçınılmaz olmaktadır. Bu itibarla içerisinde bulunan pandemi sürecinde yeterince aşı tedarik edemeyen devletler iç ve dış kamuoyları tarafından eleştiri almakta ve zor durumlarda kalmaktadır. Hatta anılan süreçte sadece tek kaynaktan değil, birçok kaynaktan aşı tedarikinde bulunan devletler olmuştur. Bununla birlikte bazı devletler aşı teknolojilerine yatırım yaparak kendi aşılarını üretme çabasına girişmiştir. Aşı pazarına giriş için Çin'in dışında Avrupa ve ABD merkezli aşı firmaları ciddi bir rekabetin içerisinde yer almışlardır. Bu maksatla ülkelerin prestijleri başta olmak üzere dış pazarlara ulaşmak gibi ekonomik getirisi nedeniyle aşı geliştirme faaliyetlerine devlet ve özel sektör destekli olarak devam edilmektedir.

Bununla birlikte Dünya Sağlık Örgütü'nün pandemi ilan etmesinin ardından Avrupa'da günlük en fazla vaka sayısına sahip ülkeler olan İtalya ve İspanya, yurt dışından yardım çağrılarında bulunmuştur. Bir dönem günlük vaka sayısının çok yüksek seyrettiği bahse konu iki ülkenin temel olarak talep ettiği materyalin başında özellikle sağlık personelinin yoğun bakım ünitelerinde ihtiyaç duyduğu solunum cihazları ile vatandaşları için kullanılacak maskeler gelmekteydi. Hatta bu maksatla söz konusu iki ülke AB ve NATO'ya da başvurarak her iki örgütten destek talep etmiştir. Ancak ne var ki pandeminin yayılacağı ve kendi topraklarına da sirayet edeceği düşüncesiyle olsa gerek birçok devlet AB üyesi

¹⁷ Carla K.Johnson ve Mike Stobbe, Nearly All COVID Deaths in US Are Now Among Unvaccinated, AP News, <https://apnews.com/article/coronavirus-pandemic-health-941fc43d9731c76c16e7354f5d5e187> (Erişim: 24 Eylül 2021);

"COVID Deaths Rare Among Fully Vaccinated", BBC News, <https://www.bbc.com/news/health-58545548> (Erişim: 24 Eylül 2021).

olsa dahi yardım çağrılarına kulak tıkamıştır. Bu durum ise özellikle İtalya'da AB'ye karşı olumsuz bir tutum takınılmasına yol açmış, hatta İtalyan kamuoyunda Birlik üyeliği sorgulanmaya başlamıştır.¹⁸ Sonuç olarak COVID-19 pandemisi AB gibi oturmuş politik yapıları dahi sarsmış ve ulusal çıkarlar ile Birlik çıkarları arasında bir çelişki yaşanmasına neden olmuştur.

Pandemi çıkış yeri ve yayılımı bakımından da uluslararası politikada önemli gelişmelerin yaşanmasına sebep olmuştur. Mesela Çin Halk Cumhuriyeti, virüsün Wuhan şehrinde ortaya çıkmasından dolayı uluslararası kamuoyunda suçlu ilan edilmiştir. Dünya kamuoyu genel olarak bu kabul ile hareket etmiş, hatta dönemin ABD başkanı Donald Trump COVID-19 virüsünü "Çin virüsü" olarak ifade etmiştir. Bu durum Çin'i virüsün çıkış kaynağı olarak gösteren önemli gelişmelerden bir tanesi olmuştur. Hatta Trump, kullanmış olduğu bu ifadenin ırkçı bir söylem olduğu gerekçesiyle eleştirilerin hedefinde yer almıştır.¹⁹ Ancak Çin'in de bu konuda şüphelere yer bırakan tutumu suçlamaların çok da haksız olmadığını gösterir niteliktedir. Dünya Sağlık Örgütü'nün Wuhan şehrinde yapmak istediği araştırma için başlangıçta müsaade etmemesi ardından uluslararası kamuoyunun eleştirel tutumu karşısında daha fazla direniş göstermeyip ilgili heyete araştırma müsaadesi

vermesi bu kanaati destekleyen önemli argümanlar arasına yer almaktadır. Ancak müteakip süreçlerde talep edilen aynı konudaki araştırmalar için örgüt yetkililerine izin verilmemiştir.²⁰ Bu tezi destekleri nitelikteki bir diğer husus da Dünya Sağlık Örgütü tarafından Çin'den talep edilen COVID-19 hakkındaki verilerin gizlenmesi ve kuruluş yetkililerine söz konusu verilere ulaşım izninin verilmemesi olmuştur.²¹

Pandeminin Çevre Güvenliği Üzerine Yansımaları

COVID-19 pandemisinin ortaya çıkardığı birçok olumsuz durumun yanında bazı olumlu katkılarının olduğu da görülmüştür. Bunlardan bazıları pandemi süresince çevreye zarar veren çeşitli etkenlerin belirli periyotlarla ortadan kalkması ve ekolojik sistem üzerinde bu anlamda destekleyici etki yaratması olmuştur. Özellikle birçok ülkede uygulamaya giren sokağa çıkma kısıtlamaları nedeniyle araçların egzoz ve fabrikaların bacalarından çıkan ve havadaki ozon tabakasına zarar veren karbonmonoksit başta olmak üzere diğer zararlı gazların salınımının azalması doğaya bir nebze de olsa nefes aldirmiştir. Yapılan bir araştırmaya göre pandemin ilk üç ayında dünya üzerindeki karbonmonoksit oranı %17 oranında azalmıştır.²² Ayrıca fabrikaların faaliyetlerine

¹⁸ Stefano Vergine, *BBC News*, Coronavirus: Are Italians Loosing Faith in the EU?, <https://www.bbc.com/news/world-europe-52666870>, (Erişim: 24 Eylül 2021).

¹⁹ Mishal Reja, Trump's 'Chinese Virus' Tweet Helped Lead to Rise in Racist Anti-Asian Twitter Content, *ABC News*, <https://abcnews.go.com/Health/trumps-chinese-virus-tweet-helped-lead-rise-racist/story?id=76530148> (Erişim: 26 Eylül 2021).

²⁰ Sarah Boseley, China Blocks Entry to WHO Team Studying COVID's Origins, *The Guardian*, <https://www.theguardian.com/world/2021/jan/05/china-blocks-entry-to-who-team-studying-COVIDs-origins> (Erişim: 26 Eylül 2021).

Helen Regan ve Sandi Sidhu, *CNN*, WHO Team Blocked From Entering China to Study Origins of Coronavirus, <https://edition.cnn.com/2021/01/05/china/china-blocks-who-team-coronavirus-intl-hnk/index.html> (Erişim: 26 Eylül 2021).

²¹ BBC News, COVID-19 Pandemic: China 'refused to give data' to WHO Team, <https://www.bbc.com/news/world-asia-china-56054468> (Erişim: 26 Eylül 2021).

²² Le Quéré, C., Jackson, R.B., Jones, M.W. *et al.* Temporary reduction in daily global CO₂ emissions during the COVID-19 forced confinement. *Nat. Clim. Chang.* 10, 647–653 (2020). <https://doi.org/10.1038/s41558-020-0797-x>.

ara vermesi zararlı atıkların nehirlerle ve göllere akıtılmasının da önüne geçmiştir. Bu yönüyle küresel ısınmaya karşı geliştirilen bir inisiyatif olan Paris iklim anlaşmasını destekleyici bir nitelik arz ettiği düşünülebilir. Bununla birlikte gürültü kirliliğinin de önüne geçerek özellikle büyük şehirlerde yaşayan insanların ruh sağlığını destekleyici etkiler yarattığı da gözlemlenmiştir.²³

Daha derin bir perspektiften bakıldığında ise pandemi, doğal hayatta yaşayan hayvan ölümleri üzerinde önemli ölçüde bir azalmanın meydana gelmesine yol açmıştır. Pandemi sürecinde uygulanan sokağa çıkma kısıtlamaları nedeniyle avcılık faaliyetlerinin icra edilememesi, bunun yanı sıra azalan araç trafiğinin doğal hayatta yer alan hayvanlara daha az zarar vermesi, söz konusu oranı yaklaşık %50'lere düşürmüştür. Denizlerde de benzer durumla karşılaşmış, balıkçılık faaliyetlerinin azalması ve deniz ticaretindeki düşüş nedeniyle deniz trafiğinin azalması hem kirlenmenin hem de balık türlerinin zarar görmesinin önüne geçmiştir.²⁴ Kara ve denizdekine benzer şekilde havada da hayvan ölümlerinde azalma meydana gelmiştir. Uçuşların kısıtlanması ve dolayısıyla hava trafiğinde ortaya çıkan azalma uçakların kuş sürülerine çarparak zarar görme durumunu azaltmıştır. Amerikan Federal Havacılık Dairesi'nin verilerine göre, 1990-2019 yılları arasında uçaklar ile kuş sürüleri arasında 17,228 çarpışma meydana gelmiştir.²⁵ Rakamın yüksekliği uçuşların kısıtlanmasıyla ortaya çıkan azalmaya da işaret

etmektedir. Bu ve yukarıda zikredilen bunun gibi durumlar COVID-19 pandemisinin doğal ortam için olumlu ve sevindirici boyutunu ortaya koymaktadır.

Ancak madalyonun diğer yüzü farklı bir durumu ortaya çıkarmış, özellikle tıbbi atıkların çevreye verdiği zararlara yol açmıştır. Bunlar arasında en başta kişisel kullanımda etkisini gösteren yoğun maske atıkları gelmektedir. Tek kullanımlık maskelerin hafif olması nedeniyle en hafif rüzgarla birlikte bile çevreye savrulması tabiat için bir kirlilik probleminin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bir diğer husus ise günlük kullanımda olan maske dışındaki tıbbi atıkların çevrede yarattığı kirlilik problemleri olmaktadır. Bunlar arasında el temizliğinde kullanılan ve plastik şişeler içerisinde satılan dezenfektanlar ile diğer hijyen sağlayıcı malzemeler ve bunların plastik ambalaj atıkları gelmektedir. Söz konusu plastik maddeler ile toksik atıkların geri dönüşümleri zor olduğu için doğa için ciddi ölçüde tehdit teşkil etmektedirler.

Pandeminin Dijital Güvenlik Üzerine Yansımaları

Birçok sağlık kuruluşu tarafından insanlar arasındaki yakın temas yoluyla yayılım sağlayan pandemiyle mücadelede en etkili yöntem söz konusu mesafeyi artırmak olarak ifade edilmektedir. Bu şekilde fiziksel mesafenin artırılmasının insanlar arasında COVID-19 virüsünün yayılma oranlarında azalma sağladığı bilinmektedir. Dolayısıyla devletlerin pandemiyle başa çıkmak maksadıyla aldığı birçok tedbir arasında en kolay

²³ Tanjana Rume ve S.M. Didar-UI Islam, Environmental Effects of COVID-19 Pandemic and Potential Strategies of Sustainability, *Heliyon*, 6 (2020), doi: 10.1016/j.heliyon.2020.e04965.

²⁴ Jennifer Huizen, How COVID-19 Has Changed Face of the Natural World, *Medical News Today*,

<https://www.medicalnewstoday.com/articles/how-COVID-19-has-changed-the-face-of-the-natural-world> (Erişim: 27 Eylül 2021).

²⁵ Federal Aviation Administration, Frequently Asked Questions, https://www.faa.gov/airports/airport_safety/wildlife/faq/ (Erişim: 27 Eylül 2021).

ve yaygın olanı sokağa çıkma kısıtlamaları olmuştur. Çünkü toplum içerisinde etkileşimi azaltmak dışında pandemi ile mücadelede başka türlü kapsamlı bir hal tarzı bulunamamıştır. Bahse konu kısıtlamalar ise bireyleri, şirketleri ve hatta kamu kurumlarını alternatif çözümler üretmeye yöneltmiştir. Böylece uzaktan çalışma pratikleri artış göstermiş ve toplumlar tüm alanlarda dijitalleşmenin olanaklarından istifade etmeye başlamıştır. İş hayatında özellikle mamul veya ara mal üreten firmalar dışındaki birçok şirket ve kuruluş çalışanlarını uzaktan çalışma sistemlerine yönlendirmiştir. Eğitim hayatında ise ilkokuldan başlayarak lisans ve lisansüstü seviyesine kadar birçok kurum çeşitli yazılım ve programlar yoluyla uzaktan eğitime geçiş yapmıştır. Böylece öğrenciler kesintisiz eğitim mantığıyla çeşitli teknolojik altyapılara sahip yazılım programları sayesinde aralıksız öğrenimlerine devam edebilmiştir. Yaşanan pratiklerin önümüzdeki yıllarda da bazı eğitim kurumlarında uzaktan eğitim şeklinde, şirketlerde ise evden çalışma biçiminde artarak devam edeceği değerlendirilmektedir.

Bankacılık sektörü uzaktan çalışma sistemini kendisine kolayca adapte edebilmiş ve birçok hizmetin banka şubelerine uğramadan sağlanmasına olanak sunmuşlardır. Pandemi süresince bazı müzeler sanal ortamlarda ücretsiz olarak üç boyutlu gezilecek biçimde dolaşıma açılmış ve bazı sanatçılar tarafından icra edilen konserler dijital ortamlardan hizmet vermişlerdir. Sokağa çıkma kısıtlamaları nedeniyle kapalı olan mağaza ve dükkanlar yerine insanlar alışverişlerini online platformlara kaydırmış ve uzaktan yapılan satışlarda

ciddi artış yaşanmıştır. Ulusal ve uluslararası akademik konferanslar başta olmak üzere birçok toplantı yine uzaktan icra edilmeye başlamıştır. Hatta devlet başkanlarının katıldığı toplantıları içeren zirveler de dijital platformlar kullanmak suretiyle canlı bağlantılar yoluyla icra edilmeye başlanmıştır.

Pandemi ile mücadelede devletler tarafından dijital yazılım platformları oluşturulmuş ve bireylerin sağlık durumları, hareketleri, konumları kontrol ve takip altına alınmıştır. Böylece civarda COVID-19 virüsüne yakalanmış veya temaslı şahısların bulunup bulunmadığını kolaylıkla anlama imkânı ortaya çıkmıştır. Alışveriş merkezleri ve toplu yaşam alanlarına girişlerde çeşitli kod uygulamalarıyla (HES kodu, vb. uygulamalar) söz konusu kontrollerin yapılması sağlanmıştır. Ancak ne var ki bahse konu kontroller bir yandan bireylerin güvenliğini artırırken diğer taraftan devletin bireysel özgürlükleri ihlal edecek kadar ileri gitmesine yol açmaktadır. Böylece mahremiyet kavramı bir şekilde zarar görmekte, her türlü bireysel hareket ve faaliyet siyasi otoritenin kontrolü altına girmektedir. Bununla birlikte pandemi ile birlikte siber suç oranlarında %600 oranında artış görülmüştür.²⁶ Bu durum uzaktan bağlantı oranlarındaki büyük veride meydana gelen artış ve evden çalışma dönemlerinde e-koruması zayıf sistemler üzerinden sağlanan veri akışı nedeniyle gerçekleşmektedir. Netice itibarıyla pandemi süreci insanları sağladığı kolaylıklar ve sürdürülebilirlik açısından uzaktan çalışma pratiklerine doğru yönlendirirken dijital sistemlerde meydana gelen açıkların da kapatılmaya çalışılması kaçınılmazdır.

²⁶ Embroker, 2021 Must-Know Cyber Attack Statistics and Trends. <https://www.embroker.com/blog/cyber-attack-statistics/> (Erişim: 28 Eylül 2021).

Sonuç

Pandemi ortaya çıkmadan bir yıl önce dünya üzerinde herhangi birisi devletlerin sokağa çıkma yasakları ilan edeceğini, kişisel hürriyete kısıtlamalar getireceğini, bireylerin hareket ve seyahatlerinin sıkı tedbirlerle takip edileceğini, okulların aylar boyunca eğitime ara vererek uzaktan eğitime geçiş yapacağını ifade etse sanırım inandırıcılıktan uzak bulunurdu. Ancak geline noktada bütün bunlar fazlasıyla gerçekleşmiş durumdadır. Tüm dünya bu duruma alışmakta zorlansa da adapte olmayı büyük çoğunlukla başaramıştır. Yeni normal olarak adlandırılan söz konusu süreç insanları çözüm üretmeye zorlamış ve bulunan çözümler askeri, ekonomik, toplumsal, politik, çevresel ve dijital güvenlik alanlarında ortaya çıkan sorunlara karşı çeşitli tedbirlerin alınmasına yol açmıştır. Küresel tehdidin nükleer ya da konvansiyonel silahlardan kaynaklı değil de virüs kaynaklı olarak ortaya çıkması insanlığı bir teste tabii tutmuş ve bu test sırasında bilim kurgu filmlerindeki sahneleri anımsatan görüntüler ortaya çıkmıştır. COVID-19 virüsüne karşı aşı geliştirme çabaları küresel firmalar ile devletleri rekabet içerisine sokarak bir şekilde gelişme göstermiş olsa da aşılardan başarı oranları hakkında ortaya atılan birçok spekülasyonlu haber bahse konu çabaların başarılarına gölge düşürmekten başka bir işe yaramamıştır. Sonuç olarak, güvenlik kavramsallaştırmasında Soğuk savaş sonrasında ortaya çıkan “yeni güvenlik anlayışı” kapsamına virüs kaynaklı tehditler de dahil olmuş, hatta güvenlik tehditleri sıralamasında yukarılara tırmanarak kendisine üst sıralarda yer bulmuştur.

Ek Okuma Tavsiyeleri

BBC News (Türkçe). Koronavirüs: İngiltere'de virüsün kontrollü yayılma planı işe yarayacak mı? <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-51871575> (Erişim 22 Ekim 2020).

Arif Akdoğan, Anadolu Ajansı, TSK'da Koronavirüsle Mücadele Kapsamındaki Yeni Önlemler Ele Alındı. <https://www.aa.com.tr/tr/koronavirus/tskda-koronavirusle-mucadele-kapsamindaki-yeni-onlemler-ele-alindi/1769130> (Erişim: 12 Eylül 2021).

Barret, Phillip, et.al. After-Effects of the COVID-19 Pandemic: Prospects for Medium-Term Economic Damage, IMF Working Paper: WP/21/203. <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2021/07/30/After-Effects-of-the-COVID-19-Pandemic-Prospects-for-Medium-Term-Economic-Damage-462898> (Erişim: 19 Eylül 2021).

BBC News, COVID Deaths Rare Among Fully Vaccinated, <https://www.bbc.com/news/health-58545548> (Erişim: 24 Eylül 2021).

BBC News, COVID-19 Pandemic: China 'refused to give data' to WHO Team, <https://www.bbc.com/news/world-asia-china-56054468> (Erişim: 26 Eylül 2021).

Burak Abatay, Kademeli Normalleşme Sonrası Sanatçılardan 'Gözünü Yumma' Kampanyası: 'Yok Sayılıyor, Kimse Bizi Görmüyor', BBC Türkçe, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-57314578> (Erişim: 21 Eylül 2021).

Buzan, Barry. Wæver, Ole ve Wilde, Jaap de. Security: A Framework for Analysis. Lynne Rienner Publishers. Boulder CO:1998.

Caitlin Doornbos, Stars and Stripes, USS Theodore Roosevelt Skipper Says Carrier Won't Wait for All Sailors to Clear Quarantine Before Going Back to Sea, https://www.stripes.com/theaters/asia_pacific/uss-theodore-roosevelt-skipper-says-carrier-won-t-wait-for-all-sailors-to-clear-quarantine-before-going-back-to-sea-1.628458 (Erişim: 8 Eylül 2021).

Carla K.Johnson ve Mike Stobbe, Nearly All COVID Deaths in US Are Now Among Unvaccinated, AP News, <https://apnews.com/article/coronavirus-pandemic-health-941fcf43d9731c76c16e7354f5d5e187> (Erişim: 24 Eylül 2021).

Daniel Yergin ve Matteo Fini, Wall Street Journal, For Auto Makers, the Chip Famine Will Persist, <https://www.wsj.com/articles/auto-car-makers-industry-semiconductor-chip-shortage-COVID-19-taiwan-vietnam-11632329226>, (Erişim: 21 Eylül 2021).

Elizabeth Ireland, Times of San Diego, Report: Leadership Failures Led to USS Theodore Roosevelt's COVID-19 Outbreak, <https://timesofsandiego.com/military/2021/02/08/report-leadership-failures-led-to-uss-theodore-roosevelt-COVID-19-outbreak/> (Erişim: 8 Eylül 2021).

Embroker, 2021 Must-Know Cyber Attack Statistics and Trends. <https://www.embroker.com/blog/cyber-attack-statistics/> (Erişim: 28 Eylül 2021).

EUROMIL, Armed Forces and COVID-19 Country Profiles: Turkey, <http://euromil.org/armed-forces-and-covid-19/> (Erişim: 15 Eylül 2021).

Federal Aviation Administration, Frequently Asked Questions, https://www.faa.gov/airports/airport_safety/wildlife/faq/ (Erişim: 27 Eylül 2021).

Flightradar24, Flight Tracking Statistics, <https://www.flightradar24.com/data/statistics> (Erişim: 01 Ekim 2021).

Forces Net, COVID: How The Military's Been Involved In Fighting Coronavirus, <https://www.forces.net/news/coronavirus-how-military-helping> <https://www.canada.ca/en/department-national-defence/campaigns/COVID-19-military-response.html>.

Government of Canada, Military response to COVID-19, <https://www.canada.ca/en/department-national-defence/campaigns/COVID-19-military-response.html> (Erişim: 15 Eylül 2021).

Helen Regan ve Sandi Sidhu, CNN, WHO Team Blocked From Entering China to Study Origins of Coronavirus, <https://edition.cnn.com/2021/01/05/china/china-blocks-who-team-coronavirus-intl-hnk/index.html> (Erişim: 26 Eylül 2021).

Jennifer Huizen, How COVID-19 Has Changed Face of the Natural World, Medical News Today, <https://www.medicalnewstoday.com/articles/ho>

w-COVID-19-has-changed-the-face-of-the-natural-world (Erişim: 27 Eylül 2021).

Kathrin Hille, Financial Times, Taiwan's COVID-19 Outbreak Spreads to Chip Companies, <https://www.ft.com/content/ce18b201-551c-4fb6-bd82-766e4d453dbc> (Erişim: 21 Eylül 2021).

Le Quéré, C., Jackson, R.B., Jones, M.W. et al. Temporary reduction in daily global CO2 emissions during the COVID-19 forced confinement. Nat. Clim. Chang. 10, 647–653 (2020). <https://doi.org/10.1038/s41558-020-0797-x>.

Lora Jones, Daniele Palumbo & David Brown, BBC News, Coronavirus: How the pandemic has changed the world economy, <https://www.bbc.com/news/business-51706225> (Erişim: 20 Eylül 2021).

Mishal Reja, Trump's 'Chinese Virus' Tweet Helped Lead to Rise in Racist Anti-Asian Twitter Content, ABC News, <https://abcnews.go.com/Health/trumps-chinese-virus-tweet-helped-lead-rise-racist/story?id=76530148> (Erişim: 26 Eylül 2021).

NBC News, Sailors on Sidelined USS Theodore Roosevelt Get Virus for Second Time, <https://www.nbcnews.com/politics/politics-news/sailors-sidelined-uss-theodore-roosevelt-get-virus-second-time-n1208076> (Erişim: 8 Eylül 2021).

Sarah Boseley, China Blocks Entry to WHO Team Studying COVID's Origins, The Guardian, <https://www.theguardian.com/world/2021/jan/>

05/china-blocks-entry-to-who-team-studying-COVIDs-origins (Erişim: 26 Eylül 2021).

Stefano Vergine, BBC News, Coronavirus: Are Italians Loosing Faith in the EU?, <https://www.bbc.com/news/world-europe-52666870> (Erişim: 24 Eylül 2021).

Steven Taylor, The Psychology of Pandemics, New Castle: Cambridge Scholar Publishing, 2019.

Tanjana Rume ve S.M. Didar-UI Islam, Environmental Effects of COVID-19 Pandemic and Potential Strategies of Sustainability, Heliyon, 6 (2020), doi: 10.1016/j.heliyon.2020.e04965.

Valeria Saladino, Davide Algeri ve Vincenzo Auriemma, The Psychological and Social Impact of COVID-19: New Perspectives of Well-Being, Frontiers in Sociology, (2020:11). doi: 10.3389/fpsyg.2020.577684.

World Trade Organizations, Secretary-General's Policy Brief on Tourism and COVID-19, <https://www.unwto.org/tourism-and-COVID-19-unprecedented-economic-impacts> (Erişim: 20 Eylül 2021).

GLOBAL ACADEMY, ULUSLARARASI İLİŞKİLER KONSEYİ DERNEĞİ DESTEĞİYLE
GELİŞTİRİLEN BİR DÜŞÜNCE PAYLAŞIM PLATFORMUDUR.

Uluslararası İlişkiler Konseyi (UİK) Derneği, Türkiye’de uluslararası ilişkiler çalışmalarının gelişimine katkıda bulunmak, ilgili alanlarda çalışanları bir araya getirmek ve çalışmalarını desteklemek amacıyla bir grup akademisyen, medya çalışanı ve dışişleri mensubu tarafından 2004 yılında tarihinde kurulmuştur. 2010 yılından beri *International Studies Association* (ISA) ortak kuruluşu ve 2016’dan beri de *Balkan Political Science Association* (BPSA) üyesi olan UİK, iki yılda bir düzenlediği *Uluslararası İlişkiler Çalışmaları ve Eğitimi Kongresi* ile *Güvenlik Akademisi* ve *Dış Politika Akademisi* eğitim programlarını gerçekleştirmektedir. Uluslararası İlişkiler disiplininin Türkiye’deki gelişimine katkı yapmış öğretim üyelerine yönelik *Ustalara Saygı Ödülü* ile genç akademisyenlere yönelik *Teşvik Ödülü* veren UİK, başta *Uluslararası İlişkiler* dergisi ile *Güvenlik Çalışmaları* serisi olmak üzere kapsamlı bir yayım programı ile *Güvenlik Portalı* (GP), *Türkiye Barışı Koruma Veri Tabanı* (TÜBAKOV), *Kavram Avcıları* ve *Black Sea Young Reformers Fellowship* (BSYRF) projelerini hayata geçirmiştir.

UİK hakkında daha fazla bilgi almak için, lütfen [web sayfasını](https://www.uik.org.tr) (<https://www.uik.org.tr>) ziyaret ediniz.

Global Akademi Konuşmaları Serisi, Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği tarafından desteklenmektedir.

Global Academy Talks Series are supported by the Heinrich Böll Stiftung Turkey Office.

© GlobalAcademy 2021

Bu çalışmanın telif hakları Global Academy’e ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu çalışmada yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; Global Academy’nin kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.